

**Παρουσίαση των Επισκέψεων – Μαθημάτων των πρωτοετών φοιτητών του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου
στο Λύκειο Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνα, 23 & 26 Απριλίου 2013**

Επιμέλεια:

**Δούση Ευθυμία, μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΠΜΣ Εγκληματολογίας Παντείου
Πανεπιστημίου**

Την Τρίτη 23 και την Παρασκευή 26 Απριλίου 2013 πραγματοποιήθηκαν δύο Επισκέψεις – Μαθήματα των πρωτοετών φοιτητών του ΠΜΣ «Η Σύγχρονη Εγκληματικότητα και η Αντιμετώπισή της» του Παντείου Πανεπιστημίου στο Λύκειο του Ειδικού Καταστήματος Κράτησης Νέων Αυλώνα (Ε.Κ.Κ.Ν.Α), με θέματα «*Τα ναρκωτικά υπό το πρίσμα της εγκληματολογικής προσέγγισης. Η Φαινομενολογία του ζητήματος των ναρκωτικών και η ποινική αντιμετώπιση. Ειδικότερα ζητήματα πρόληψης, θεραπείας και επανένταξης*» και «*Τέχνη και Φυλακή. Οι αναπαραστάσεις της φυλακής μέσα από την τέχνη και οι ειδικότερες μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης*», αντίστοιχα. Η διοργάνωση αυτή υλοποιήθηκε για τέταρτη συνεχή χρονιά με πρωτοβουλία της Καθηγήτριας και Διευθύντριας του ΠΜΣ Εγκληματολογίας κ. Χριστίνας Ζαραφωνίτου και με την απαραίτητη και πρόθυμη ανταπόκριση και συνεργασία του Διευθυντή του Γυμνασίου-Λυκείου του Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνα κ. Πέτρου Δαμιανού και όλων των καθηγητών του σχολείου, κατόπιν εγκρίσεων της Διευθύντριας του ΕΚΚΝΑ κ. Μαρίνας Μπούκη και των Υπουργείων Δικαιοσύνης και Παιδείας. Στο πλαίσιο αυτό, τα μαθήματα διαρθρώθηκαν στη βάση τεσσάρων παρουσιάσεων, τρεις για την πρώτη θεματική και μία για τη δεύτερη, την προετοιμασία των οποίων είχαν αναλάβει οι μεταπτυχιακοί φοιτητές, υπό την επίβλεψη της επιστημονικά υπεύθυνης Καθηγήτριας κ. Χρ. Ζαραφωνίτου. Η δεύτερη επίσκεψη εμπλουτίστηκε για πρώτη φορά και με την πραγματοποίηση κοινού εργαστηρίου ζωγραφικής μεταξύ των μαθητών του Γυμνασίου-λυκείου ΕΚΚΝΑ και των μεταπτυχιακών φοιτητών Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

Η επιλογή του θέματος της πρώτης επίσκεψης-μαθήματος, αναφορικά με τους παράγοντες της διάδοσης των ναρκωτικών, την ποινική αντιμετώπιση των αδικημάτων σχετικά με τα ναρκωτικά, την πρόληψη, θεραπεία και κοινωνική επανένταξη αφορούσε άμεσα τους νεαρούς κρατούμενους, καθώς τους επιτρέπει, μέσα από τις επιστημονικά τεκμηριωμένες πληροφορίες που τους παρέχει, να στοχαστούν όχι μόνον ατομικές τους περιπτώσεις αλλά και για το φαινόμενο των ναρκωτικών αυτό καθ' εαυτό, τους παράγοντες διαμόρφωσής του και τον τρόπο με τον οποίο μεταξύ των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων. Από την άλλη πλευρά, παρείχε την ευκαιρία στους μεταπτυχιακούς φοιτητές της Εγκληματολογίας όχι μόνο να επεξεργαστούν θέματα που άπτονται του επιστημονικού τους αντικειμένου αλλά και να αλληλεπιδράσουν με τους νεαρούς κρατούμενους ανταλλάσσοντας σκέψεις και απόψεις πάντα στη βάση της ισότιμης συμμετοχής αναφορικά

με ένα κοινωνικό ζήτημα που αφορά στον ίδιο βαθμό τόσο τους «εντός» όσο και τους «εκτός» των τειχών.

Η επιλογή του θέματος της δεύτερης επίσκεψης - μαθήματος έγινε στη βάση του εργαστηρίου ζωγραφικής που θα ακολουθούσε και αποδείχθηκε ότι λειτούργησε περισσότερο διαδραστικά αφού έδωσε τη δυνατότητα αφενός στους νεαρούς κρατούμενους να επικοινωνήσουν μ' έναν άμεσο και χωρίς γλωσσικούς περιορισμούς τρόπο σχετικά με τα μέσα που διαθέτει ένας κρατούμενος για να εκφράσει τη βιωμένη του πραγματικότητα και αφετέρου στους μεταπτυχιακούς φοιτητές να αντιληφθούν τη σημασία της ανάγκης των νεαρών κρατουμένων να επικοινωνήσουν την πραγματικότητα αυτή μέσω της τέχνης, ανάγκη η οποία συνδέεται ευθέως με το ζήτημα της ελευθερίας. Η σπουδαιότητα αυτού του μαθήματος αναδείχθηκε με τον πιο όμορφο τρόπο από το καλλιτεχνικό εργαστήριο που το συνόδευσε, το οποίο αποτέλεσε μια ξεχωριστή εμπειρία στην οποία θα αναφερθούμε στη συνέχεια. Την πρώτη επίσκεψη – μάθημα πλαισίωσαν με εισηγήσεις επί του θέματος οι πρωτοετείς φοιτητές Ευαγγελία Ανδρουλάκη, Δημήτριος Μπελίτσος και Πέγκυ Γιαννακοπούλου. Παράλληλα, κατά τη διάρκεια αλλά και μετά το τέλος των εισηγήσεων μετείχαν ενεργά με παρεμβάσεις τους οι μαθητές του Λυκείου από Ε.Κ.Ν.Ν Αυλώνα καθώς και οι μεταπτυχιακοί φοιτητές. Κατά την έναρξη του πρώτου μαθήματος, η καθηγήτρια Χριστίνα Ζαραφώνιτου μέσα από κάποιες εισαγωγικές παρατηρήσεις αναφέρθηκε στο φαινόμενο των ναρκωτικών, ως κοινωνικό πρόβλημα, και στις σημαντικές διαστάσεις που έχει προσλάβει κατά τα τελευταία χρόνια καταδεικνύοντας ταυτόχρονα την αναγκαιότητα της αντιμετώπισης του φαινομένου μέσω της ενεργοποίησης των φορέων του επίσημου και ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου. Ο ρόλος του Διευθυντή του γυμνασίου – Λυκείου ΕΚΚΝΑ κ.Π.Δαμιανού ήταν πολύ σημαντικός και συνέβαλε στην ανάπτυξη ουσιαστικού διαλόγου με τη συμμετοχή αμφοτέρων των ομάδων. Όλες οι εισηγήσεις, αποτελέσματα συλλογικής δουλειάς των επιμέρους ομάδων των μεταπτυχιακών φοιτητών, στηρίχθηκαν στα θεωρητικά και εμπειρικά δεδομένα της εγκληματολογικής επιστήμης, αποδόθηκαν σε απλή και κατανοητή γλώσσα, χωρίς ωστόσο να στερούνται υψηλής επιστημονικής τεκμηρίωσης και προβλήθηκαν μέσω power points.

Η πρώτη παρουσίαση, από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Ευαγγελία Ανδρουλάκη, αφορούσε το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο, μέσω του οποίου επιδιώκεται η καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών. Επιχειρώντας μια σύντομη ιστορική καταγραφή των προσπαθειών ποινικοποίησης της χρήσης των ναρκωτικών ουσιών, ήδη από το 1919, με το νόμο «περί αλητείας και επαιτείας»¹ το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στο πρώτο θεμέλιο της ισχύουσας νομοθεσίας σχετικά με τα αδικήματα περί ναρκωτικών ουσιών, που είναι ο νόμος 1729/1987.² Αναφέρθηκαν σύντομα όλες οι τροποποιήσεις που δέχθηκε ο ως άνω νόμος προκειμένου να καλυφθούν οι πραγματικές εξελίξεις στο διεθνή και εγχώριο ορίζοντα κατά την τελευταία τριακονταετία που υπερακόντιζαν ποιοτικά και ποσοτικά τις προβλέψεις του νομοθέτη.³ Επισημάνθηκε, η κύρια φιλοσοφία που διαπνέει την ελληνική

¹ Κοτσαλής Λ., Μαργαρίτης Μ., Φαρσεδάκης Ι., *Ναρκωτικά- κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν 3459/2006*, β' έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2010, σπ.π., σ. 31

² Κουράκης Ν., *Εγκληματολογικοί ορίζοντες- πραγματολογική προσέγγιση και επιμέρους ζητήματα*, Αθήνα, Σάκκουλας 2005, σ. 74

³ Αιτιολογική Έκθεση του Σχεδίου Νόμου «Νόμος περί Ναρκωτικών και άλλες διατάξεις», διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων :<http://www.ministryofjustice.gr/site/el/NOMOTHEΣIA/>

νομοθεσία, ήδη με το νόμο του 2006, με κύρια χαρακτηριστικά το χαρακτηρισμό του τοξικομανούς ως «ασθενούς» αντί εγκληματία και τη διάκριση μεταξύ τοξικομανών και μη τοξικομανών κατά τη σωφρονιστική τους μεταχείριση.⁴ Εκκινώντας από την εννοιολογική περιγραφή των ναρκωτικών ουσιών σε νομοθετικό επίπεδο, περιγράφηκαν οι κυριότερες αλλαγές του νέου νόμου 4931/2013, εξετάζοντας όλες τις πτυχές του προβλήματος (καταστολή, θεραπεία, επανένταξη, έρευνα και πρόληψη).⁵ Ακολούθως, επιχειρήθηκε μια αναλυτική περιγραφή των νομοτυπικών μορφών των διατάξεων του Νόμου περί ναρκωτικών. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις νέες ρυθμίσεις και ειδικότερα στις διατάξεις που επιφυλάσσουν ευνοϊκότερη μεταχείριση για το δράστη. Αυτό που καταδείχθηκε μέσα από την εισήγηση ήταν ότι αν και αποτελεί κυρίαρχη τάση στην ελληνική νομοθεσία η πρόβλεψη ολοένα και πιο αυστηρών ποινών για τη διακίνηση και το εμπόριο των ναρκωτικών εντούτοις προβλέπεται ευνοϊκότερη μεταχείριση που φτάνει έως και το ατιμώρητο, για τον εξαρτημένο από τη χρήση των ναρκωτικών δράστη. Εκτός από την ιδιαίτερη αναφορά στις νομοθετικές προβλέψεις για την ποινική μεταχείριση του εξαρτημένου δράστη και τις θετικές συνέπειες της συμμετοχής του σε θεραπευτικά προγράμματα όσον αφορά στην εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας, κρίθηκε σημαντικό να εξετασθεί σε ειδική θεματική, η ποινική αντιμετώπιση των ανήλικων παραβατών αναφορικά με παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών λαμβάνοντας υπόψη την απότομη αύξηση των τελευταίων τριών χρόνων του ποσοστού της παραβατικότητας ανηλικών σχετικά με τις ναρκωτικές ουσίες.⁶

Στη συνέχεια, ο μεταπτυχιακός φοιτητής Δημήτριος Μπελίτσος, προσεγγίζοντας το διεπιστημονικό φαινόμενο των ναρκωτικών μέσα από μια κοινωνιολογική σκοπιά, εστίασε στους παράγοντες και στα αίτια της διάδοσης των ναρκωτικών καθώς και στις συνέπειες της χρήσης διαφορετικών ουσιών στον άνθρωπο. Κατ' αρχήν επιχειρήσε μια ιστορική προσέγγιση του όρου ναρκωτικό και των διαφορετικών εννοιολογήσεων του αναφορικά με τις χρήσεις τους ιατρικές και μη, με το πέρασμα των χρόνων. Εξετάζοντας τα διαφορετικά αποτελέσματα της χρήσης των ναρκωτικών ουσιών, επισημάνθηκε ότι σε κάποιες περιπτώσεις προκαλούν ανακούφιση από πόνο, ενώ σε άλλες επηρεάζουν το κεντρικό νευρικό σύστημα του ανθρώπου και προκαλούν την εξάρτηση του.⁷ Εν συνεχεία αναφέρθηκε στους παράγοντες που μπορεί να οδηγήσουν στη χρήση (πίεση της παρέας, περιέργεια, άγνοια, κοινωνικό περιβάλλον, διαθεσιμότητα των ουσιών κ.ά.)⁸ επισημαίνοντας αφενός τον πολυπαραγοντικό χαρακτήρα του πέρασματος στη χρήση και αφετέρου την αδυναμία της αιτιώδους ταύτισης της δοκιμής με την εξάρτηση. Επιχειρήθηκε μια καταγραφή των κυριότερων ειδών ναρκωτικών ουσιών με βάση την χημική τους σύνθεση και τις επιδράσεις τους στη σωματική και ψυχική υγεία του ανθρώπου.⁹ Μέσα από την εισήγηση καταδείχθηκε ότι οι αρνητικές συνέπειες της χρήσης

⁴ Κουράκης Ν., 2005, οπ.π., σ. 91

⁵ <http://www.emcdda.europa.eu>

⁶ Στοιχεία της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλικών Δικαστηρίου Ανηλικών Αθηνών, Δικαστικό έτος 2010-2011, διαθέσιμα στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.epimelitesanilikon.gr/pdf/stoixeia_yea.pdf

⁷ Θ. Σίμογλου, Ι. Ραχωβίτσας, *Ναρκωτικά και Αστυνομία*, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2006, σ. 10

⁸ ΚΕΘΕΑ <http://www.kethea.gr/FAQ/tabid/72/language/elGR/Default.aspx?QuestionID=5&AFMID=524>

⁹ Κουτσελίνης Α., *Εξαρτησιογόνες Ουσίες*, Φαρμακολογία, τοξικολογία, το πρόβλημα και η αντιμετώπισή του, Παρισιάνου Α.Ε., Αθήνα 2002, σ.σ. 7, 11,17,34, 45,47,55, 83, // : EMCDDA, *Η Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών στην Ευρώπη*, Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, Λισσαβόνα

των ναρκωτικών ουσιών ποικίλλουν ανάλογα με το είδος του ναρκωτικού, τη συχνότητα και την ποσότητα χρήσης αλλά και με παράγοντες που αφορούν χαρακτηριστικά του χρήστη (ηλικία, ψυχική κατάσταση κ.ά.). Ειδικότερη αναφορά έγινε για τις χώρες παραγωγής ναρκωτικών ουσιών¹⁰ καθώς και στις χώρες με τις ευρύτερα διαθέσιμες παράνομες ουσίες. Μέσα από την ανάλυση διαφόρων καταγραφών και στατιστικών στοιχείων έμφαση δόθηκε στη σύνδεση της χρήσης συγκεκριμένων ειδών ναρκωτικών ουσιών με την οικονομική κρίση¹¹.

Η τρίτη κατά σειρά παρουσίαση του πρώτου μαθήματος, διενεργηθείσα από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Πέγκυ Γιαννακοπούλου, είχε ως αντικείμενο ανάπτυξης την πρόληψη και την επανένταξη (θεραπεία) που αποτελούν τους κύριους άξονες μιας αποτελεσματικής αντεγκληματικής πολιτικής όσον αφορά τη χρήση των ναρκωτικών ουσιών. Μέσα από την αναλυτική παρουσίαση των υφιστάμενων προγραμμάτων πρόληψης της χρήσης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, απώτερος σκοπός της παρουσίασης αυτής ήταν να δείξει ότι η πρόληψη και η επανένταξη είναι στην ουσία δύο όροι αλληλένδετοι καθώς η επιτυχής επανένταξη-θεραπεία ουσιαστικά επικαθορίζει την πρόληψη συνιστώντας αναπόσπαστο κομμάτι της. Με επιστημονική παραδοχή ότι «θεραπεία και κοινωνική επανένταξη είναι οι δύο άξονες της δευτερογενούς πρόληψης»¹² που ασκείται από διάφορους φορείς της υγειονομικής αλλά και της κοινωνικής πολιτικής, αναδείχθηκε η σχέση αλληλόδρασης ανάμεσα στην θεραπεία και την επανένταξη, καθώς η πρώτη αποτελεί αναγκαίο σύστοιχο της δεύτερης¹³. Εν συνεχεία, εξετάστηκε η έννοια της θεραπείας ως απαλλαγή από τους σωματικούς και ψυχικούς πόνους και τις δουλειές που συνιστούν την εξάρτηση, καθώς και ως ομαλή δυνατότητα ένταξης στον κοινωνικό ιστό. Από την παρουσίαση των δύο βασικών προγραμμάτων θεραπείας, τα προγράμματα ριζικής απεξάρτησης – θεραπευτικές κοινότητες¹⁴ και τα προγράμματα χορήγησης υποκαταστάτων ή μείωσης της βλάβης – συντήρησης,¹⁵ έγινε σαφές ότι η απεξάρτηση δεν μπορεί να περιορίζεται μόνο στη διακοπή της χρήσης των ναρκωτικών μέσω της αποκατάστασης της υγείας και της λειτουργικότητας του σώματος, αλλά να επιδιώκει την αλλαγή εκείνων των ψυχικών λειτουργιών που διευκολύνει την ομαλή κοινωνική διαβίωση.¹⁶ Στην παρουσίαση αυτή σημειώθηκε, με ιδιαίτερη προσοχή και με αναφορά σε διάφορες επιστημονικές αρχές,

2012 // ΕΚΤΕΠΝ, *Ετήσια Έκθεση για την Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών και των Οικογενειακών στην Ελλάδα*, Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής, Αθήνα 2011

¹⁰ Η ανάπτυξη της συγκεκριμένης παραγράφου βασίζεται σε πληροφορίες από: EMCDDA (2012). *Η Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών στην Ευρώπη*. Λισσαβόνα, Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας

¹¹ <http://gr.drugfreeworld.org/drugfacts/inhalants/a-short-history.html>

¹² Χάιδου Α., «Πολιτική αντιμετώπισης εξαρτησιογόνων ουσιών στο πλαίσιο του νομοθετικού συστήματος. Η ουτοπία της πρόληψης» στο *Εγκληματολογικά κείμενα - Ανήλικοι - Ναρκωτικά - Κοινωνικός έλεγχος*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σσ. 86-89

¹³ Λαμπροπούλου Ε., *Η αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών στην Ευρώπη*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002, σ. 32

¹⁴ Sugarman B., Ζαφειρίδη Φ., *Οι θεραπευτικές Κοινότητες. Απάντηση στα Ναρκωτικά*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα 1990, σ. 29 επ.

¹⁵ Α. Ρούσης, Προγράμματα φαρμακευτικής παρέμβασης – μεθαδόνη, *Ποινική Δικαιοσύνη* 2002, σ.203

¹⁶ Κ. Μάτσα, *Ψάξαμε ανθρώπους και βρήκαμε σκιές – Το αίνιγμα της τοξικομανίας*, Άγρα 2001, σ. 118

ότι ο πολυδιάστατος χαρακτήρας της εξάρτησης επιβάλλει την εξατομικευμένη θεραπεία του χρήστη με την επιτυχή κατάληξη αυτής να ταυτίζεται με την επανένταξη.¹⁷

Η παρουσίαση του θέματος της δεύτερης επίσκεψης – μαθήματος, πραγματοποιήθηκε από τη μεταπτυχιακή φοιτήτρια Ευσταθία Μουρσιώτη και είχε ως στόχο μέσα από μια σειρά διαφόρων καλλιτεχνικών δημιουργημάτων (μουσική, graffiti, ζωγραφική, ποίηση, θέατρο, χορό αγγειοπλαστική, παραγωγή βίντεο animation κ.ά.) κρατουμένων από διαφορετικά καταστήματα κράτησης στην Ελλάδα, να αναδείξει τον παιδαγωγικό και θεραπευτικό ρόλο της Τέχνης ως μορφής έκφρασης. Ξεκινώντας από τη σημασιολογική ανάλυση της έννοιας της τέχνης και των μορφών που αυτή προσλαμβάνει, αναφέρθηκαν όλες εκείνες οι μορφές τέχνης που ιστορικά αναπτύχθηκαν μέσα στη φυλακή, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα όλων, τα ρεμπέτικα τραγούδια.¹⁸ Στη συνέχεια ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε σε διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και προγράμματα που πραγματοποιήθηκαν με τη συμμετοχή κρατουμένων.¹⁹ Εκθέσεις ζωγραφικών έργων, εργοχειρών και γλυπτών, ποιητικές συλλογές, μουσικές και θεατρικές παραστάσεις που πραγματοποιήθηκαν από διάφορα καταστήματα κράτησης²⁰ στην Ελλάδα και το εξωτερικό, βοήθησαν στο να επαναπροσδιορισθεί δημιουργικά η έννοια της απασχόλησης του «ελεύθερου» χρόνου εντός της φυλακής. Ιδιαίτερα υψηλής αισθητικής και ουσιαστικής ευαισθησίας ήταν το video-animation που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά δημόσια στο πλαίσιο της επίσκεψής μας και είχε υλοποιηθεί από ομάδα μαθητών του σχολείου ΕΚΚΝΑ υπό την ευθύνη της καθηγήτριας εικαστικών τους κ.Β.Δουζένη. Το εν λόγω video-animation ήταν βασισμένο στο παραμύθι του Σέλ Σίλβερστάιν, «Το δέντρο που έδινε» και η αρτιότητα του αποδεικνύει τη συνέπεια και επιμονή με την οποία εργάστηκαν οι μαθητές που συμμετείχαν στην ομάδα κατασκευής του.

Σε συνέχεια του δεύτερου αυτού μαθήματος και με την ευκαιρία ολοκλήρωσης του προγράμματος μαθημάτων πριν τις εορτές του Πάσχα, ακολούθησε το πρώτο κοινό εργαστήριο ζωγραφικής που πραγματοποίησαν, φοιτητές και μαθητές στον προαύλιο χώρο του σχολείου. Ένα εργαστήριο που επέτρεψε σε όλους τους συμμετέχοντες να καταλάβουν το νόημα του παραμυθιού του Σίλβερστάιν αλλά χωρίς να είναι σε θέση να διακρίνουν ποιος είχε το ρόλο της μηλιάς που έδινε και ποιος του μικρού αγοριού που δεν έπαψε ποτέ να ζητάει...

Η εμπειρία αυτή, πέραν του σημαντικού εκπαιδευτικού της οφέλους για τους μεταπτυχιακούς φοιτητές Εγκληματολογίας, αποτελεί ταυτόχρονα και μια εμπειρία ζωής που δημιουργεί τις προϋποθέσεις γόνιμου αναστοχασμού. Δεδομένης της παγιωμένης

¹⁷ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2004, σ.78

¹⁸ Στάθης Δαμιανάκος, *Κοινωνιολογία του ρεμπέτικου*, Πλέθρον, Αθήνα, 2001

¹⁹ http://arsisathina.blogspot.gr/2010/10/blog-post_30.html, <http://kkgeth.blogspot.gr/>, http://www.tokeli.gr/2008/05/blogpost_09.html,

²⁰ Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

<http://kkgeth.blogspot.gr/>

http://www.tokeli.gr/2008/05/blog-post_09.html,

http://www.korydallosca.gr/2012/12/blog-post_21.html,

<http://www.kethea.gr/%CE%9D%CE%AD%CE%B1/%CE%91%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/tabid/140/articleType/ArticleView/articleId/377/language/el-GR/Default.aspx>

συνεργασίας μεταξύ των δύο φορέων, η οποία έχει περιβληθεί και τον τύπο υπογεγραμμένου πρωτοκόλλου, παρόμοιες πρωτοβουλίες ενισχύουν τις προσπάθειες προς έναν κοινό στόχο: την κοινωνική επανένταξη των ανηλίκων κρατουμένων.